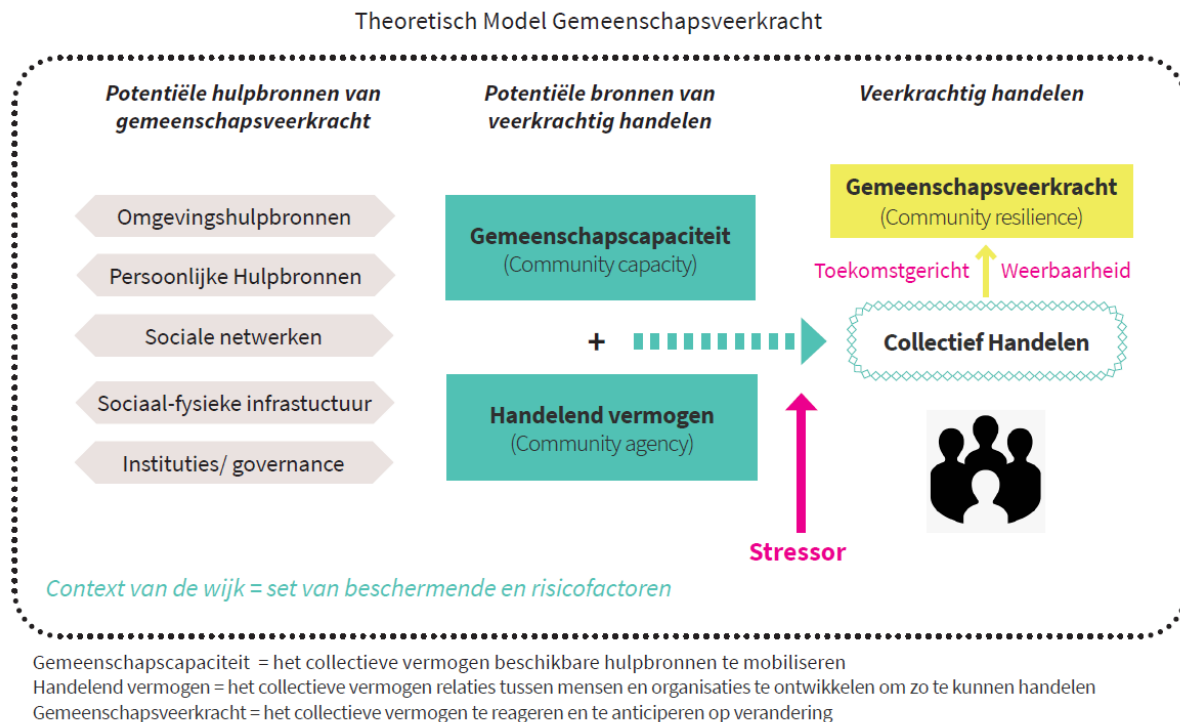

Het meten van veerkracht aan de hand van de wijkmonitor

Wat is veerkracht: theoretisch model

Een gemeenschap is veerkrachtig als ze in staat is tot (collectief) handelen. Daarvoor is gemeenschaps capaciteit en handelend vermogen nodig. Gemeenschaps capaciteit is het totaal aan hulpbronnen en 'agency' is het vermogen om relaties tussen mensen en organisaties te ontwikkelen om collectief te kunnen handelen. Beiden zijn nodig om tot collectieve actie komen. De actie vindt plaats als (preventieve) reactie op een ingrijpende verandering. Pas als de actie toekomstbestendigheid en weerbaarheid stimuleert is er sprake van veerkrachtig handelen.

Data wijkmonitor

In een volgende slag hebben we voorgaand model getoetst aan de hand van data van de wijkmonitor. Daarbij moesten we nog wel bepalen of we veerkracht zien als potentiële reactie of alleen als gedrag (in de literatuur het onderscheid tussen 'ex ante' en 'ex post' veerkracht). Kan je pas veerkracht meten als zich een stressor heeft voorgedaan of is het 'potentieel' aan veerkracht ook iets dat centraal zou moeten staan? Het lastige met veerkracht is dat mensen pas in actie komen als er iets aan de hand is. Als je alleen naar handelen kijkt, mis je het potentieel aan veerkracht. Kijk je alleen naar het potentieel, dan heb je geen oog voor eventuele belemmeringen voor daadwerkelijk handelen. Kortom: beide zijn van belang. We onderscheiden in de analyse daarom potentiële en effectieve veerkracht.

Het potentieel handelen wordt gemeten aan de hand van de stelling of men zich verantwoordelijk voelt voor de leefbaarheid en veiligheid van de buurt en het daadwerkelijk handelen aan de vraag of men tot een groep bewoners behoort die:

- opkomt voor de belangen van bewoners, of
- voorzieningen beheert, zoals een buurthuis, zwembad, leeszaal, stadstuin, of
- praktische hulp voor bewoners organiseert, zoals hulp bij het invullen van formulieren, of

- sociale activiteiten voor bewoners organiseert zoals een straatfeest of het bezoeken van eenzame ouderen.

Waarschijnlijk leidt deze operationalisatie tot een onderschatting van effectieve veerkracht omdat je nog meer zou kunnen doen dan bovenstaande handelingen. Toch is gekozen voor deze items omdat het wijst op collectief handelen.

Het wijkonderzoek biedt verder informatie over verschillende componenten van veerkracht. Zoals gebruikelijk in sociaalwetenschappelijk onderzoek gebruiken we hiervoor schalen: een optelsom van verschillende stellingen die aan bewoners worden voorgelegd. Dat is een manier om concepten die niet eenduidig te interpreteren zijn, zoals de sociale samenhang in de buurt, meetbaar te maken. Een voorbeeld van zo'n stelling is: "De mensen in deze buurt kennen elkaar nauwelijks" waarbij mensen worden gevraagd in hoeverre ze het eens of eens zijn, en die met andere soortgelijke stellingen de sociale samenhang in de buurt meet. Aan de hand van statistische analyses, te weten een factor- en betrouwbaarheidsanalyse, wordt gekeken of de antwoorden op de afzonderlijke stellingen bij elkaar kunnen worden opgeteld. Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van het databestand en de analyseaanpak (syntax) van het scriptieonderzoek met in totaal 14.662 cases.

Op basis van de stellingen uit de wijkmonitor kunnen we valide en betrouwbare schalen maken van de volgende componenten/dimensies:

- Zelfredzaamheid / zelfregie
- Samenredzaamheid / sociale steun
- Sociale samenhang in de buurt / sociale cohesie
- Vertrouwen in instanties
- Contacten in de buurt
- Sociaal-fysieke infrastructuur van de buurt (aanwezigheid voorzieningen)

We gaan na hoe de concepten met elkaar samenhangen en hoe ze relateren aan potentiële en effectieve veerkracht.

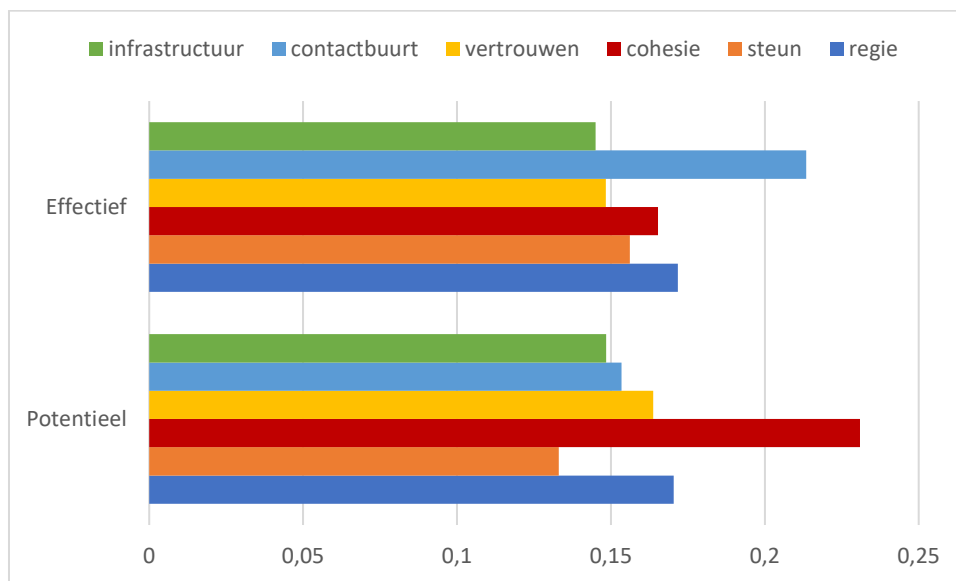
Samenhang factoren

Effectieve veerkracht hangt vooral samen met of iemand contacten heeft in de buurt. De directe relatie met andere dimensies is zwak. Contact in de buurt hangt op haar beurt wel samen met de mate van sociale samenhang in de buurt, en sociale samenhang met vertrouwen alsook de sociaal-fysieke infrastructuur. Je zou kunnen veronderstellen dat de infrastructuur een voedingsbodemp biedt voor contacten en dat dit uiteindelijk het handelen beïnvloedt. Kortom, deze aspecten kunnen wel *indirect* van invloed zijn. Hoe de causale paden precies lopen is lastig na te gaan met data van een tijdstip, omdat we niet kunnen nagaan wat eerst komt of wat een resultaat/uitkomst is van iets. Wel kunnen we kijken wat er gebeurt als we alle factoren in een model stoppen, en dus een *multivariate* analyse uitvoeren (dat doen we in de volgende stap).

Potentiële veerkracht hangt met alle aspecten behalve de sociaal-fysieke infrastructuur vrij sterk samen, maar vooral met de mate van sociale samenhang in de buurt. De relatie tussen effectieve en potentiële veerkracht is erg zwak. Dat kan zijn omdat voor de meeste bewoners geldt dat zij zich wel verantwoordelijk voelen maar (nog) geen aanleiding zien om zich werkelijk te gaan inzetten of dat er tussen gevoel en praktijk nog allerlei obstakels bestaan.

Wanneer we rekening houden met de onderlinge samenhang tussen variabelen in een multivariate analyse zien we dat de kans op effectief handelen groter wordt bij meer contact in de buurt en meer

zelfregie. De kans op potentiële veerkracht neemt toe bij meer sociale samenhang in de buurt, zelfregie, meer vertrouwen, meer contact in de buurt en meer voorzieningen in de buurt.

We zijn ook de invloed nagegaan van persoonlijke hulpbronnen (het hebben van werk, opleiding, taalbeheersing) en overige persoonlijke kenmerken (geslacht, leeftijd, huishoudenssituatie). De kans op effectieve veerkracht is minder groot bij bewoners met een minder goede gezondheid en groter bij hoger opgeleiden, bij bewoners die geen problemen hebben met de Nederlandse taal, bij bewoners die ouder zijn dan 35 jaar en iets groter voor mannen. Bij potentiële veerkracht is er geen effect van gezondheid, taal en gender, wel van opleiding en leeftijd, werk en huishoudensamenstelling. De kans op potentiële veerkracht is groter bij hoger opgeleiden, mensen met werk, paren (met of zonder kinderen) en bij bewoners ouder dan 35 jaar.

Bewoners van Bospolder-Tussendijken laten over het geheel genomen een positieve afwijking zien, wat inhoudt dat *gegeven de persoonlijke kenmerken van bewoners en de factoren van veerkracht*, zij een iets hogere kans hebben op (met name effectief) handelen dan de overige bewoners van Rotterdam.

Conclusie en reflectie op model

- Effectieve veerkracht hangt vooral samen met contacten in de buurt en potentiële veerkracht met de mate van sociale samenhang in de buurt.
- Bij beide vormen van veerkracht is opleiding en leeftijd van belang; bij effectieve veerkracht daarnaast gezondheid, taal en gender; bij potentiële veerkracht werk en huishoudensamenstelling.
- De vraag is wel in hoeverre de gebruikte variabelen een goede operationalisatie van veerkracht vormen. Bij veerkracht gaat het om meer dan alleen wijkgerelateerde problemen en betreft het ook bredere maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering. De analyse van verantwoordelijk voelen voor de leefbaarheid van de buurt en activiteiten in de buurt vertelt daarom slechts een deel van het verhaal.

Tabellen

Er zijn factor- en betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd om te bepalen of van de items schalen kunnen worden gemaakt. In onderstaande tabellen worden per item de factorlading gegeven (de mate waarin het item samenhangt met de latente variabele), de eigenwaarde en verklaarde variantie (het totaal variantie die de items verklaren) en of de schaal betrouwbaar is (met behulp van de cronbach's alpha, deze dient minimaal 0,60 te zijn, maar liever minimaal 0,80, dan is het een sterke schaal).

Zelfredzaamheid / zelfregie	factorlading	
Er is weinig wat ik kan doen om belangrijke dingen in mijn leven te veranderen	-0,79	
Ik heb vrij weinig controle over de dingen die mij overkomen	-0,83	
Ik voel me vaak hulpeloos bij het omgaan met de problemen van het leven	-0,80	
Sommige van mijn problemen kan ik met geen mogelijkheid oplossen	-0,80	
Bijna alles waar ik mijn zinnen op heb gezet, kan ik doen	0,65	
Wat er in de toekomst met mij gebeurt, heb ik zelf in de hand	0,57	
Eigenwaarde		3,33
Verklaarde variantie		55,52
Cronbach's Alpha		0,84

Samenredzaamheid / sociale steun	factorlading	
Er zijn slechts weinig mensen met wie ik echt kan praten	-0,74	
Zelfs van je naaste familieleden kan je weinig belangstelling meer verwachten	-0,80	
Vaak voel ik me in de steek gelaten	-0,84	
Er is niemand die speciaal belangstelling voor je heeft	-0,80	
Ik ken voldoende mensen die ik om hulp of advies kan vragen	0,55	
Ik heb weinig vertrouwen in instanties en hulpverleners	-0,49	
Ik vind het moeilijk hulp te vragen aan burens, vrienden of familie	-0,60	
Eigenwaarde		3,42
Verklaarde variantie		48,89
Cronbach's Alpha		0,81

Sociale samenhang	factorlading	
De mensen in deze buurt kennen elkaar nauwelijks	-0,63	
Ik woon in een gezellige buurt, waar de mensen veel met elkaar omgaan	0,72	
In deze buurt kunnen Nederlanders en Nederlanders met een migratieachtergrond niet goed met elkaar omgaan	-0,54	
De bewoners in deze buurt hebben dezelfde opvattingen over wat wel en niet kan in de buurt	0,62	
Ik heb wel eens problemen met bepaalde buurtgenoten	-0,51	
Mensen in deze buurt helpen elkaar als het nodig is	0,77	
In deze buurt gaan de verschillende etnische bevolkingsgroepen goed met elkaar om	0,72	
Ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen	0,81	
Jongeren en volwassenen gaan goed met elkaar om in deze buurt	0,77	
Eigenwaarde		4,21

Verklaarde variantie		46,75
Cronbach's Alpha		0,85

Vertrouwen	Factorlading	
De gemeente zorgt ervoor dat iedereen in Rotterdam mee kan doen	0,73	
De gemeente ondersteunt initiatieven van bewoners	0,72	
Ik heb vertrouwen in het gemeentebestuur van Rotterdam	0,80	
Ik heb vertrouwen in de gebiedsbestuur van het gebied waar ik woon	0,60	
Ik heb vertrouwen in overheidsorganisaties zoals politie, ambulance en brandweer	0,62	
Ik heb vertrouwen in de toekomst van Rotterdam	0,69	
Eigenwaarde		2,91
Verklaarde variantie		48,54
Cronbach's Alpha		0,78

Contacten in de buurt	Factorlading	
Hoe vaak heeft u contact met burens?	0,89	
Hoe vaak heeft u contact met overige buurtgenoten?	0,89	
Eigenwaarde		1,58
Verklaarde variantie		78,75
Cronbach's Alpha		0,73

Infrastructuur	Factorlading	
Groen in uw buurt, zoals grasveldjes, bomen en parken	0,58	
Groen om te picknicken, te sporten of te spelen	0,66	
Speelplekken voor kinderen tot ongeveer 4 jaar	0,66	
Speel- en sportplekken voor kinderen van 4 tot ongeveer 13 jaar	0,70	
Een buurthuis, wijkgebouw, lokaal cultuur centrum of ontmoetingsruimte voor jongeren	0,64	
Binnensportvoorzieningen, zoals gymzalen, sporthallen en zwembaden	0,70	
Sportvelden	0,71	
Plaatsen voor geloofsbetuinging, zoals kerken, moskeeën en gebedsruimten	0,53	
Ruimten om samen met anderen dingen te doen, zoals buurthuizen en pleinen	0,73	
Voorzieningen voor ouderen	0,70	
Basisscholen	0,60	
Middelbare scholen	0,49	
Eigenwaarde		4,99
Verklaarde variantie		41,54
Cronbach's Alpha		0,87